

25

VJET PUNE — GODINA RADA
SHKOLLA E LARTË PEDAGOGJIKE „XHEVDET DODA”
NË PRIZREN
VIŠA PEDAGOŠKA ŠKOLA „DŽEVDET DODA”
U PRIZRENU

**PËRMBLEDHJE PUNIMESH
ZBORNIK RADOVA
XII**

Scan:
arhivkrusevo.blogspot.com

**PRIZREN
1986**

Radivoje Mladenović

arhivkrusevo.blogspot.com

Goranski govor u odnosu na granične makedonske i granične srpske govore

---

1983. godine u SSRN Jugoslavije traženo je da se Goranima (Gorancima) "prizna pravo" da se školuju na makedonskom jeziku i da se proglašava za Makedonce muslimane. Inicijator ovoga bilo je Predsedništvo Kulturno-naučne manifestacije Makedonaca muslimana. Ovakav zahtev je pokrenuo polemiku o poreklu Gorana koja se vodila u dnevnim i nedeljnim novinama i ne na osnovu činjenica i stvarnih istraživanja, nego često na osnovu ličnog utiska i s podtekstom kome nije uvek cilj istina. Više svetla na etničko poreklo Gorana daju istraživanja M. Lutovca¹. Cilj našeg priloga, međutim, nije etnogeneza Gorana.

Jezik Gorana, osim fragmentarnih pomena, nije opisan niti je jezički sistem ovog govora posmatran u kontekstu dijalekatskih i jezičkih odnosa na ovom prostoru. Namera ovog rada je da da odgovor na pitanje da li je goranski govor makedonski, srpski (srpskohrvatski) ili jezik drugačijeg tipa.

arhivkrusevo.blogspot.com

Geografske i jezičke granice

Prizrenska Gora se prostire zapadno i jugozapadno od Prizrena do same granice SFRJ - NSR Albanija i do granice SAP Kosovo - SR Makedonija. Današnja državna granica između Jugoslavije i Albanije nije i jezička pošto je Gora 1924. godine podeljena. U NSR Albaniji su sledeća sela gde se govorilo goranskim: Borje, Šištevac, Orešak, Orgošte, Pašika, Crnoljevo, Novo Selo, Zapot i Košarište. Autoru ovih radova su goranska sela u NSR Albaniji ostala nedostupna, pa se služio samo

jezičkom građom goranskih sela iz SFRJ. U SFRJ, u SAP Kosovo, nalazi se osamnaest goranskih sela: Restelica, Kruševo, Zli Potok, Globočica, Bačka, Dikance, Brod, Kukuljane, Ljubovište, Lještane, Radeša, Vranište, Orčuša, Veliki Krstec, Mali Krstec, Rapča, Mlike, Dragaš. U SR Makedoniji nalaze se dva goranska sela - Urvič i Jelovljane; sela su geografski dosta izdvojena od ostalih goranskih naselja ali je njihov govor nesumnjivo goranski. U svim selima Gore, izuzev varošice Dragaš, gde je albanski jezik prisutan tek od pre tridesetak godina, govori se isključivo goranskim, a uprkos blizini kompaktne teritorije albanskog jezika tragova ovog jezika u goranskom nema. Prema istraživanjima M. Lutovca² u Gori je bilo useljenika sa današnje teritorije Albanije, uglavnom slovenskog porekla, ali su se oni u svemu asimilovali starosedelačkom stanovništvu.

Onomastiku Gore je proučavao A. Džogović, međutim, rezultati nisu još objavljeni. Po istraživanju, koje nije bilo detaljno, autora ovog priloga, ona je nesumnjivo južnoslovenska.

Stanovnici Gore se uglavnom izjašnjavaju za Muslimane, a manji broj za Jugoslovane i Albance. Svi oni, međutim, govore apsolutno istim jezikom, što može ukazivati i na njihovo isto etničko poreklo.

Naselja se nalaze na nadmorskoj visini između 1200 i 1400 metara.

arhivkrusevo.blogspot.com

Gora se pominje u srednjevekovnim srpskim spomenicima iz Dušanovog perioda - Hrisovulja manastirima u Prizrenu (1348). Činjenice iz tog spomenika otklanjaju dilemu da li su Gorani u srednjem veku bili Srbi ili ne. U pomenutoj hrisovulji Dušan je poklonio manastiru sv. Arhangela 48 srpskih sela i 10 arbanaskih katuna. U srpska sela ulazi i šest sela iz Gore: Rapča, oba Krstca, Pašika, Radeša, Brod. Onomastika goranskih sela u pomenutom spomeniku je, nema sumnje, južnoslovenska. Prema nekim indicijama Gora je u turskim defterima dobro zapisana pa bi proučavanja ovih izvora umnogome otklonila i neke nedoumice o Goranima.

Islamizacija slovenskog stanovništva Gore okončana je sredinom XIX veka. Zadnja hrišćanka pravoslavne vere, Božana Lekovac, preminula je 1856. godine u Brodu i sahranjena na "srpsko grobište". Mnogi Gorani su u vreme islamizacije prebegli u Prizren i okolinu i nastavili da žive kao Srbi. O ovome su interesantni podaci Petra Kostića³, inače poreklom iz Broda.

arhivkrusevo.blogspot.com

O d n o s   d i j a l e k t a   i   k n j i   ž e v n o g   j e -
z i k a , o d n o s   j e z i k ā   u   k o n t a k t u

Pitanje jezika i njihovog međusobnog odnosa nije samo lingvističko nego i sociološko i sociolingvističko, posebno u kontekstu dilema koje se javljaju - da li jezik može biti glavno obeležje nacije, da li jedan govor po svaku cenu proglasiti za srpski, makedonski... ili prihvatiti realnost da ima i takvih govora koje je teško svrstati u neki jezik. Ne postoji, zatim, opšteprihvaćena i pouzdana metodologija razgraničavanja jezika i dijalekta. O ovim problemima diskutuje se veoma dugo i o ovom pitanju interesantna su razmatranja M. Pavlovića koji prihvata Šuhartovu misao "da ne postoji jezik bez ikakvih pojava mešavine(...). Ukrštanje među pojedinim narodima u čovečanstvu, kao i njihove veze raznoga vida izražavaju se i u jezičkim pojavama."⁴

arhivkrusevo.blogspot.com

Pavle Ivić razmatra odnos nekih makedonskih i bugarskih govora i govora prizrensko-timočkog dijalekta:

"Govori najsevernijih oblasti Makedonije po svojoj osnovici veoma su srodni s onima u prizrensko-timočkoj zoni. Južna granica ovog pojasa ide od Šar-planine jugozapadno od Tetova, prolazi južno od toga grada, izbija na Skoplje, zahvata Ovče polje sve do blizu Štipa, zaokreće tamo ka severoistoku i prošavši južno od Zletova dopire do bugarske granice na osogovskom masivu (treba napomenuti da su u zapadnom delu ovog pojasa slovenska naselja izmešana s albanskima, dok u istočnijim krajevima ima turskog stanovništva, tako da ocrtana granica nije neprekinuta linija."⁵

Jezičke izoglose ne poznaju republičko-pokrajinske granice, iako se često pokušava dokazati suprotno i pri tom zaboravlja da svaki jezički sistem, bez obzira na genetičko srodstvo i arealnu distribuciju, ima individualni razvitak sa veoma specifičnim rezultatima. Zanimajući ovu istinu proturaju se mistifikacije tipa da je goranski toliko čist makedonski da čuva reči "koje vuku poreklo iz starog slovenskog (Verovatno autor misli na staroslovenski period; primedba naša), originalni makedonski izrazi"⁶. S istim ciljevima nude se neistine da su makedonski govori sa kojima se goranski graniči i sa kojima pokazuje niz sličnosti i podudarnosti najčistiji makedonski govori. Blaže Koneski, i ne samo on, ne jednom ističe činjenicu da su

arhivkrusevo.blogspot.com

ovi makedonski govori pretrpeli snažne srpske uticaje u vreme državne zajednice sa Srbima u srednjem veku.

U nekim strukturnim balkanističkim crtama neki jugoistočni srpski govori bliži su makedonskom ili bugarskom jeziku nego novoštokavskoj književnoj normi. Na ovim sličnostima je makedonski i ubrajan u srpski jezik. Ne pokušava li se sada, proglašavanjem Goranaca za Makedonce i goranskog za makedonski, izvršiti prisvajanje u obrnutom smeru?

arhivkrusevo.blogspot.com

Tačno je da se goranski razlikuje veoma od novoštokavske književne norme. Razlikuju se, takođe, i mnogi makedonski govori od književne norme makedonskog jezika. Problem koji proizilazi iz ovoga metodološke je prirode: šta uzeti za poređenje, koju realizaciju makedonskog, koju realizaciju srpskohrvatskog jezika? Kretanje inovacija bilo je u dva smera: srpski → makedonski, makedonski → srpski. Međuuticaji su najizrazitiji u graničnim područjima ova dva jezika. Tako, uprošćavanje fleksije u jugoistočnim srpskim govorima treba posmatrati kao inovaciju s makedonske jezičke teritorije ali i kao rezultat balkanističkih tendencija. S druge strane, sudbina pojedinih praslovenskih glasova i glasovnih grupa u makedonskom jeziku pod snažnim su uticajem srpskohrvatskih inovacija. U goranskom govoru su se srpsko ↔ makedonski uticaju susretali, mešali i davali specifične rezultate.

Stanje u goranskom govoru treba posmatrati i u okviru balkanske jezičke zajednice u kojoj jezici genetski nesrodni ali u kontaktnoj arealnoj distribuciji imaju niz tipoloških sličnosti i podudarnosti. Tako - grčki, makedonski, bugarski, jugoistočni srpski govori, albanski i rumunski čine jezičku zajednicu. Pojedine crte koje susrećemo u goranskom i makedonskom susrećemo i u drugim balkanskim jezicima. Postponirani član, koji zajedno sa akcentom stvara privid izrazite sličnosti makedonskog i goranskog, susreće se u makedonskom, bugarskom, rumunskom, albanskom, grčkom, ali i u timočko-zaplanjskom govoru u jugoistočnoj Srbiji. Uprošćavanje praslovenske politonijske akcentuacije i njeno svođenje na dinamički akcent mnogo je širi proces od balkanske jezičke zajednice pa i u tom smislu treba tražiti identičnosti u prirodi akcenta u govorima i jezicima koje upoređujemo.

arhivkrusevo.blogspot.com

O d r e đ i v a n j e   g o r a n s k o g   g o v o r a

O goranskom se na osnovu aktuelnog jezičkog stanja ne može govoriti kao makedonskom ili srpskom govoru, već se on može definisati

kao tip prelaznog govora, mešovito govora, koji je, verovatno, nastao u bilingvnoj sredini, na graničnom području dvaju jezika - srpskog i makedonskog. Nema sumnje da je goranski bio na jezičkoj periferiji i da su srpske inovacije gubile na snazi pod uticajem makedonskog jezika. Ne može, takođe, biti sumnje da su i makedonski uticaji bili znatni - ili kao gotove vrednosti ili kao inovacije sa specifičnom realizacijom na goranskom tlu.

Prostor ne dozvoljava detaljnija jezičko-istorijska razmatranja, a ne postoji ni zabeležen jezički materijal iz starije etape goranskog jezika, pa će upoređivanje goranskog sa makedonskim i srpskohrvatskim, pre svega jugoistočnim srpskim govorima, biti na opštem planu.

U razmatranju će biti obuhvaćeni:

- a) Refleksi nekih praslovenskih glasova i glasovnih grupa
- b) Fonološki sistem
- c) Morfologija
- d) Sintaksa
- e) Akcenat

arhivkrusevo.blogspot.com

a) Refleksi nekih praslovenskih glasova i glasovnih grupa

a₁) Praslovenske grupe *tj, *dj

- Srpskohrvatski književni jezik: $\acute{c} < *tj, \acute{d} < *dj$ (*svetja > sveća, *medja > međa); u nekim govorima prizrensko-timočkog dijalekta *tj > č, t'; *dj > dž, d', inače ć, đ.

- Makedonski jezik: U severnomakedonskim i zapadnomakedonskim govorima *tj > k', *dj > g' (sveka, međa). Po Koneskom⁷ ovi refleksi su srpska inovacija. U južnomakedonskim govorima *tj > št, šč; *dj > žd, ždž, što je po Koneskom čuvanje staroga stanja. U staroslovenskom je stanje *tj > št, *dj > žd.

- Goranski govor ima reflekse koji su južnosrpski: *tj > ć, t'; *dj > đ, d' (sveća, sveća; međa, međa).

a₂) Praslovenske grupe *kti, *gti, *chti pokazuju reflekse kao i grupe *tj, *dj: noktīs, mogtīs

- Jugoistočni srpski govori: noć, noť; moć, moť.

- Makedonski jezik: nok', nošt; mok', mošt.

- Goranski: noć, noť; moć, moť.

a₃) Grupe *pj, *bj, *mj, *vj

Praindoevropske grupe *pj i *bj u svim slovenskim jezicima u početku reči daju -plj, blj. Tako je i u jezicima koje upoređujemo.

arhivkrusevo.blogspot.com

-Makedonski jezik:Pluka,plukne.

-Srpskohrvatski jezik:pljuje,bljudo.

-Goranski:pljukanica,blutavo,blutná usta (=ružno govoriti).

*Pj,*bj,*mj,*vj u sufiksanim slogovima daju sledeće vrednosti:

-Srpskohrvatski novoštokavski:plj,blj,mlj,vlj.U nekim jugoslovenskim srpskim govorima,timočkom -pj,bj,mj,vj(zdravje,grobje,snopje).

-Makedonski čuva ove grupe suglasnika neizmenjene.

-Goranski dosledno čuva neizmenjene ove grupe suglasnika.Nema sumnje da je odsustvo jotovanja ovih grupa u goranskom uslovljeno blizinom makedonskog jezika.

a₄)Sudbina glasovne grupe VZ

Goranski se po sudbini ove glasovne grupe približava makedonskom jeziku koji čuva neizmenjeno VZa razliku od graničnih srpskih govora gde VZ>U.VZ se u goranskom čuva u predlogu VO i skoro dosledno kod glagola,međutim,kod imenica se skoro dosledno gubi -dojca,tornik. Pitanje je da li je VZ iz imenica izgubljeno kao posledica uprošćavanja suglasničkih grupa ili pod uticajem oslabljene srpske inovacije.

a₅)Poluglasnici

Poluglasnici su veoma karakteristični za slovenski vokalski sistem.U praslovenskom ih je bilo dva -b i ħ .U vreme raspada sistema otvorenog sloga poluglasnici u slabom položaju ispadaju ostavljajući tragove u prethodnom sonantu ili vokalu u prethodnom slogu.Poluglasnici u jakom položaju nikada ne ispadaju već se čuvaju,rede,ili vokalizuju,češće.U nekim jezicimab i ħ imaju dva refleksa,u drugim su se izjednačili i dali jedan refleks.

-Srpskohrvatski novoštokavski: b, ħ > b^a > a:sĕn,dĕn > san,dan, ali se u prizrensko-timočkom(dĕ^an,sĕ^an) i nekim crnogorskim govorima(dĕ^en,sĕ^en)čuva.

-Makedonski jezik:b > e,ħ > o.Ovakvo stanje nije na celoj teritoriji makedonskog jezika.Tako se u Skopskoj Crnoj Gori u korenskoj morfemi poluglasnik često čuva i ima karakter b^a (<b,ħ) kao i u prizrensko-timočkom dijalektu,dok se u nastavcima uočavaju refleksi:b > e, ħ > o.

arhivkrusevo.blogspot.com

-Goranski govor:Stanje je umnogome slično stanju u Skopskoj Crnoj Gori i Sretečkoj župi.U korenskim morfemama se poluglasnik skoro dosledno čuva i ima vrednost b^a i karakterističnu napregnutu poluglasničku artikulaciju,dok se u derivacionim morfemama uglavnom vokalizuje u:b > e,ħ > o.Nema sumnje da je ovakva vokalizacija makedonska

osobina. Na osnovu činjenice da se čuva b^{a} (< b, ɓ) i činjenice da se u derivacionim morfemama nikada ne sreću b^{e} ili b^{o} već uvek čisti vokali, može se zaključiti da su ove vrednosti (> e, > o) u goranski ušle kao gotova inovacija.

a₆) Nazalni vokali

arhivkrusevo.blogspot.com

Pitanje sudbine slovenskih nazalnih vokala veoma je kompleksno i uzima se kao jedan od kriterijuma za određivanje karaktera govora. Praslovenski je imao dva takva vokala - ɔ̃, ɔ̃̄ i oba su posvedočena u staroslovenskom. U različitim slovenskim jezicima ovi vokali imaju različite reflekse.

-Srpskohrvatski štokavski: ɔ̃̄ > e (jetrva, ječam, jezik).

-Makedonski jezik: ɔ̃̄ > a (jazik, jatrva, jačmen). Ovakva vrednost je posledica mešanja nazala ɔ̃ i ɔ̃̄.

-Goranski govor: ɔ̃̄ > e (jezik, jetrva, ječmen).

-Srpskohrvatski štokavski: ɔ̃ > u (zub, guska, put, ruka).

-Makedonski jezik: ɔ̃ > u u severnomakedonskim (srpska inovacija).

U ostalim govorima ɔ̃ > a, o, Ea, an/ɛn; uglavnom a.

-Goranski govor: ɔ̃ > u u svim pozicijama (juže, golub, put). Pojava poluglasnika b^{a} < ɔ̃ je sekundarna vrednost. Tako - paralelno zub i z^hb.

a₇) L na kraju sloga

arhivkrusevo.blogspot.com

Posle poremećaja zakona otvorenog sloga, L se našlo na kraju sloga i kao sonant promenilo svoj kvalitet pod uticajem poluglasnika koji se gubio. To novo L je bilo vokalno, ali donekle različito od L^{v} tipa s_lza. Otud je sudbina ova dva L^{v} različita u pojedinim slovenskim jezicima. U nekim jezicima L^{v} od L na kraju sloga promenilo je svoj osnovni kvalitet i prešlo u neki novi glas, u nekim je jezicima izgubilo svoj vokalski karakter i izjednačilo se sa sonantom L. Interesantna je sudbina ovog glasa u jezicima koje upoređujemo.

-Srpskohrvatski jezik: Novoštokavski - L^{v} > ɔ; prizrensko-timočki - L^{v} > (j)a, u nekim govorima ovog dijalekta L se čuva.

-Makedonski jezik: - L^{v} > L; u nekim severnim i zapadnim govorima - L^{v} se menjalo u W, što je srpski uticaj.

-Goranski govor: - L^{v} na kraju sloga uvek menja u novu vrednost:

a) L^{v} > v, f (< v obezvučavanjem)

b) L^{v} > diftong u kome je prva slogotvorna komponenta vokal koji je prethodio L^{v} a druga, neslogotvorna komponenta, u^{a} < L na kraju

sloga. Tako: biy , $videy$, $bounica$.

Neki makedonski govori pod uticajem srpske inovacije imaju $W < L$ na kraju sloga. Verovatno je i goranski govor (ovde se govor Sretečke župe približava goranskom), imao ovakvu razvojnu fazu. Na to ukazuje i postojanje diftonga u Brodu sa neslogotvornom komponentom $U < L$ na kraju sloga. Vrednost $V < L$ na kraju sloga u goranskom (i sretečkom govoru) samo je dovršetak procesa u kome se netipično U daljim zatvaranjem izjednačilo s tipičnim V.

Nesumnjivo je da je promena L na kraju sloga u nove vrednosti u goranskom, i nekim makedonskim govorima (Donji Polog), srpskohrvatska inovacija.

a_8) Vokal $\check{y}$ (jat)

arhivkrusevo.blogspot.com

$\check{y}$ ima iste reflekse na širem prostoru: poznaju ga zapadnobugarski govori, srpski ekavski govori, makedonski jezik. Ovakva vrednost $\check{y}$ u makedonskom i bugarskom je uticaj srpskih govora, gde se inovacija najpre i dogodila.⁸

Goranski govor ima dosledno $e < \check{y}$.

a_9) Sudbina praslovenskih R i L

R se u srpskohrvatskom jeziku (i u jugoistočnim srpskim govorima kao bitnim za naše razmatranje) čuva dosledno. U makedonskim govorima R se najčešće čuva ali u nekim govorima susrećemo i glasovne grupe kao refleks od R . Tako $R > or, ^r, r\check{z}$.

U goranskom je jedina vrednost R .

L tipa slza u makedonskom književnom jeziku se nikada ne čuva nego dobija protetički vokal O. Tako, $L > OL$ (žolt, jabolka). U dijalektima se L retko čuva, ili poput R dobija vokal ispred ili iza gubeći tako vokalski karakter: $ol, al, l\check{z}$.

L u novoštokavskom srpskohrvatskom $> U$. U prizrensko-timočkom $L > lu$ posle t, d, s, inače $L > u$; u nekim istočnim govorima pomenutog dijalekta L se čuva.

Goranski govor ima specifičnu situaciju:

1. $L > u$: vuk, pusto, pun, žut (ali i žift). Broj reči s ovim refleksom nije mali; najčešće su to jednosložne reči, ili dvosložne, ređe.

2. $L > one$ vrednosti koje daje $L < L$ na kraju sloga: $sb^a vza, v\check{z}^a vna$. Ovo je veoma frekventan refleks. Verovatno su se u goranskom L tipa slza i L od L na kraju sloga izjednačili u istu vrednost pa dali iste reflekse. Drugo bi objašnjenje moglo biti: $L < (L$ na kraju sloga) $> l^a L > l^a V$. Ovu drugu mogućnost prihvata P. Ivić⁹.

U Brodu je refleks diftong sa neslogotvornom komponentom $\underline{U} < \underline{I}_0$.

3. Usamljeni primeri sa čuvanjem $\underline{I}_0$, zatim LE, O od $\underline{I}_0$ ukazuju na nanose sa strane.

$U < \underline{I}_0$ u goranskom je srpskohrvatska inovacija prisutna i u graničnim makedonskim govorima. Verovatno je u goranski govor ušla kao gotova inovacija. Izjednačavanje refleksa od $\underline{I}_0$ (slȓza) i $\underline{I}_0$ na kraju sloga može upućivati na uslovni makedonski uticaj u raspadu $\underline{I}_0$ (slȓza) na grupu $\underline{ZL}$, ali i na mogućnost da je $\underline{U}$ (odnosno $> V$) skraćivanje i zatvaranje srpske inovacije U u poziciji iza dinamičkog akcenta. Na ovo upućuje činjenica da se $U < \underline{I}_0$ (slȓza) uglavnom dobro čuva kad je pod akcentom.

-Z a k l j u č a k-

arhivkrusevo.blogspot.com

Analiza jezičkih rezultata u istorijskoj fonetici ukazuje na činjenicu da je fonetika goranskog bliska jugoistočnim srpskim govorima, mada se uočavaju i neki paralelni procesi sa onima u graničnim makedonskim govorima. Činjenica je, takođe, da su neke sličnosti u makedonskim graničnim govorima posledica srpskih uticaja. A "prema jezičkim procesima nesumnjivo je da možemo rezultate glasovnih zakona smatrati osnovnim pojavama evolutivnosti jezika (...) Ne odričući značaj jezičkih mešavina, koje remete glasovne doslednosti, kao i same analogije ne može se poreći nesumnjiva zakonomernost u glasovnim izmenama (...) Značaj izvršenih glasovnih pomeranja i izmena oseća se šire u jezičkoj evoluciji. Morfološke inovacije u suštini su najčešće posledica izvršenja fonetskih izmena"¹⁰.

b) Fonološki sistem

arhivkrusevo.blogspot.com

Delimičnu analizu goranskog fonološkog sistema, zasnovanu na ispitivanju govora sela Mlike, dao je B. Vidoeski¹¹. Vidoeski, osim što napominje da je akcent sela Mlike umnogome sličan akcentu zapadno-makedonskih govora, nigde ne kaže da je fonološki sistem sela Mlike makedonski. U fonološki sistem sela Mlike Vidoeski ne ubraja H a ono je prisutno i u ovom i u ostalim goranskim selima.

Fonološki sistem goranskog govora čine vokali, sonanti, konsonanti.

b₁) Vokalski sistem goranskog je sledeći: i, e, a, o, $\underline{a}$, $\underline{y}$, diftong u kome je prva, slogotvorna komponenta, vokal koji prethodi neslogotvornoj komponenti $\underline{u}$. Ovakav sistem poznaje samo govor sela Brod

dok vokalski sistem ostalih sela ne poznaje diftong. Vokalski sistem Broda je, prema tome: i, e, a, o, u, b̂, r̂, î, ê, â, ô, û, r̂.

Vokalski sistem makedonskog književnog jezika je: i, e, a, o, u, r̂. Neki makedonski govori, oni koji su pretrpeli srpske uticaje, imaju i poluglasnik b̂.

Vokalski sistem jugoistočnih srpskih govora je: i, e, a, o, u, b̂, r̂. U nekim govorima se čuva i l̂.

Vokalski sistem goranskog govora je prizrensko-timočki, s napomenom da je ovaj sistem u Brodu proširen diftonzima. Goranski govor za jugoistočne srpske govore posebno vezuje čuvanje b̂ < (b, b̂).

b₂) Suglasnici - sonanti u goranskom su: m, n, nj, l, lj, r, j, v. Iako Vidoeski ne ubraja V u sonante govora sela Mlike, treba ga ubrojiti ovde zbog prirode njegove artikulacije iako je u goranskom njegov suglasnički karakter izrazitiji nego u srpskohrvatskom jeziku. Tako se u goranskom V jednači sa F po zvučnosti a i obezvučava na kraju reči ako sledeća reč u rečeničnom nizu počinje bezvučnim suglasnikom. Ovakvo obezvučavanje poznaju i neki granični makedonski govori dok ga srpski jugoistočni govori ne poznaju. Po sklonosti V da se obezvučava i jednači po zvučnosti, goransko V se približava V u graničnim makedonskim govorima.

arhivkrusevo.blogspot.com

Ovde se može opisati i ponašanje sonanta L ispred vokala prednjeg reda -i, e. Svako l + i, e u goranskom postaje umekšano ali ne i palatalno kao Lj (jasl'e, tel'e, sl'iva). Pošto je ovo isključivo poziciorna pojava, fonetski uslovljena, ona nema fonološku vrednost, pa je ovde l' < l + e, i ovde alofon foneme l. Istu pojavu poznaju granični makedonski govori ali i govor Sretečke župe, nizijski srpski govori okoline Prizrena (Podrima, Podgor) a uočljiva je i šire na prostoru prizrensko-timočkog dijalekta.

b₃) Pravi suglasnici

arhivkrusevo.blogspot.com

-Goranski: p, b, d, t, đ (d'), ć (t'), č, dž, c, z, s, ž, š, f, h, k, g, dž. Uslovno se u prave konsonante može ubrojiti i V, iako ga ubrajamo i u sonante.

-Makedonski književni jezik: p, b, d, t, g, k, dž, c, dž, z, s, ž, š, f, v, h, k, g.

-Srpskohrvatski jezik: b, p, d, t, đ, ć, dž, č, c, z, s, ž, š, f, h, k, g. Neki govori prizrensko-timočkog dijalekta imaju nešto različit sistem od književnog srpskohrvatskog. Kao i goranski i makedonski čuvaju dž, a umesto đ i ć imaju d' i t'.

Goranski konsonantski sistem udaljava se od makedonskog pre svega prirodom afrikata **č** i **đ**, koje su tipično prizrensko-timočke i onda kada goranski ima t' i d'.

Afrikata **č** u nekim goranskim selima ima pomerenu artikulaciju napred, pa se približava makedonskom **č**, ali je takvo **č** prisutno i u srpskom govoru okoline Prizrena (Podrima, Podgor). U drugim goranskim selima **č** ima sličnu vrednost kao i u književnom srpskohrvatskom jeziku.

-Z a k l j u č a k-

arhivkrusevo.blogspot.com

Fonološki sistem goranskog govora čine 33 foneme, u Brodu 37. Taj sistem je veoma sličan prizrensko-timočkom a udaljava se od makedonskog jezika, posebno od onih makedonskih govora koji ne pokazuju sličnosti sa prizrensko-timočkim dijalektom.

c) Morfologija

Morfologija goranskog govora pokazuje niz osobenosti koje su posledica samostalnog razvitka u bilingvalnoj sredini. Ono što je karakteristično je udaljavanje goranskog u tipu označavanja padežnih odnosa od makedonskog jezika. Makedonski je potpuno izgubio fleksiju, goranski fleksiju delimično čuva.

c₁) Imenice

arhivkrusevo.blogspot.com

Goranski razlikuje tri roda (muški, ženski, srednji), dva broja (jedinu i množinu; svi tragovi dvojine su izgubljeni). Razlikuje tri promene: suglasničku (muški rod); vokalsku (ženski i manji broj imenica muškog roda na A); O, E promenu (srednji rod). Imenice ženskog roda na suglasnik izjednačile su se sa imenicama muškog roda na suglasnik. Tako - Crven krv. Imenice imaju dve promene - promenu bez člana i promenu sa članom.

P r o m e n e

Suglasnička promena

Suglasnička promena Sa članom

<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>	<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>
N. Muž	N. Muži	N. Mužot	N. Mužiti
G. Muža	G. Muži	G. Mužatogo	G. Mužiti
D. Mužu	D. Mužim	D. Mužatomu	D. Mužitim
A. Muža	A. Muži	A. Mužatogo	A. Mužiti
V. Mužu	V. Muži	V. Mužu	V. Muži
I. Muža	I. Muži	I. Mužatogo	I. Mužiti
L. Muža	L. Muži	L. Mužatogo	L. Mužiti

Vokalska A promena

<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>
N. Žena	N. Žene
G. Žena	G. Žene
D. Ženi	D. Ženam
A. Žena	A. Žene
V. Ženo	V. Žene
I. Žena	I. Žene
L. Žena	L. Žene

O, E promena

<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>
N. Selo	N. Sela
G. Selo	G. Sela
D. Selu	D. Selam
A. Selo	A. Sela
V. Selo	V. Sela
I. Selo	I. Sela
L. Selo	L. Sela

Vokalska A promena sa članom

<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>
N. Ženata	N. Ženete
G. Ženata	G. Ženete
D. Ženiti	D. Ženetem
A. Ženata	A. Ženete
V. Ženo	V. Žene
I. Ženata	I. Ženete
L. Ženata	L. Ženete

O, E promena sa članom

<u>Jednina</u>	<u>Množina</u>
N. Seloto	N. Selata
G. Seloto	G. Selata
D. Seletu	D. Selatam
A. Seloto	A. Selata
V. Selo	V. Sela
I. Seloto	I. Selata
L. Seloto	L. Selata

U sistemu deklinacije goranski govor se udaljava od makedonskog jezika a približava jugoistočnim srpskim govorima. Fleksija se posebno dobro čuva u jednini suglasničke promene a takva je tendencija i u prizrensko-timočkom dijalektu. U ostalim promenama veoma se dobro čuvaju oblici za dativ i vokativ, što opet ovaj govor vezuje za prizrensko-timočke.

Nema sumnje da je uproščavanje stare sintetičke deklinacije balkanistički proces koji je zahvatio mnogo veći prostor od goranskog, i južno i severno, zahvatajući i makedonski jezik i južnosrpske govore.

c₂) Lične zamenice

Lične zamenice u jednini identične su srpskohrvatskim oblicima, a različite od makedonskih, dok je u množini prisutan makedonski uticaj.

Goranske lične zamenice: Ja, ti, on, ona, ono; **Mi** je, vi je, oni.

Uočava se da je u množini iz makedonskih oblika u goranski govor ušao finalni vokal -E dok je osnova srpskohrvatska -mi. Za razliku od makedonskog gde je u 1. i 2. licu množine artikulacija -j- između I i E prigušena, u goranskom se -j- između ovih vokala izrazi-

arhivkrusevo.blogspot.com

to artikuliše u većini goranskih sela. 3.lice množine ima jedan oblik za sva tri roda (oni), što je osobina makedonskog jezika, ali je oblik u goranskom ONI a ne TIE.

P r o m e n a l i č n i h z a m e n i c a

<u>N. Ja</u>	<u>N. Ti</u>	<u>N. On</u>	<u>N. Ona</u>	<u>N. Ono</u>
G. Mene	G. Tebe	G. Nego	G. Nja	G. Nego
D. Mene, mi	D. Tebe, ti	D. Njemu, mu	D. Njejni, gi	D. Njemu, mu
A. Mene, me	A. Tebe, te	A. Nego, go	A. Nja, ja	A. Nego, go
V.	V. Ti	V.	V.	V.
I. Mene	I. Tebe	I. Nego	I. Nja	I. Nego
L. Mene	L. Tebe	L. Nego	L. Nja	L. Nego

<u>N. Mije</u>	<u>N. Vije</u>	<u>N. Oni</u>	
G. Nas	G. Vas	G. Njih	
D. Nam, ni	D. Vas, vi	D. Njim, im	
A. Nas, ne	A. Vas, ve	A. Njih, gi	(di -samo u Brodu)-za muški i srednji rod
V.	V. Vije	V.	ge (de -samo u Brodu)-za ženski rod
I. Nas	I. Vas	I. Njih	
L. Nas	L. Vas	L. Njih	

arhivkrusevo.blogspot.com

U nekim selima oblici zavisnih padeža ličnih zamenica imaju depalatalizovano N<Nj, ostala sela navedene oblike. Poseban slučaj je genitiv, instrumental i lokativ zamenice ONI jer se ne uočava pravilo kada će govornik upotrebiti Nj a kada N (koje je i tada delimično palatalizovano). Ovakvo šarenilo može značiti da je depalatalizacija Nj u ovim oblicima novijeg datuma.

Zavisni padeži ličnih zamenica u goranskom govoru pokazuju da je ovaj govor pretrpeo uticaje i sa juga i sa severa. Naime, jedni padežni oblici pokazuju sličnosti sa makedonskim, drugi sa južnosrpskim oblicima. Pojedini oblici predstavljaju specifičnu situaciju. Tako genitiv, akuzativ, instrumental i lokativ od zamenice ONA glasi NjA. Nj u obliku je akuzativno srpskohrvatsko Nju a A je iz makedonskog oblika NEA. Oblici Njih u genitivu, dativu, instrumentalu, lokativu zamenice ONI nesumnjivo su srpskohrvatski a ne makedonski. Uprošćavanje sintetičke deklinacije u smislu izjednačavanja oblika pojedinih padeža takvo je kakvo je i u graničnim srpskim govorima. Oblici enklitika, dalje, veoma su slični oblicima u prizrensko-timočkom dijalektu.

c₃) Glagoli

Goranski govor dobro čuva stari sistem glagolskih vremena sa veoma dinamičnom upotrebom preteritalnih vremena (imperfekta, aorista, perfekta, pluskvamperfekta).

Prezent

arhivkrusevo.blogspot.com

Ja vikam	Mije vikame
Ti vikaš	Vije vikate
On, ona, ono vika	Oni vikaje

Nema sumnje da je oblik 1. lica množine makedonski a da je 3. lice množine specifičan goranski oblik koji čuva -j- iz tipa srpsko-hrvatskih glagola -pričaju, pevaju -a da je -e u nastavku dospelo unifikacijom sa oblicima za 1. i 2. lice množine.

Imperfekat

Ja ideh	Mije idehme
Ti ideše	Vije idehte
On, ona, ono ideše	Oni idea

U goranskom je imperfekat preteritalno vreme koje je veoma frekventno. U jednini su oblici, zbog čuvanja -h u nastavku, bliži srpsko-hrvatskim, dok se u množini goranski imperfekat naslanja na makedonske oblike, razlikujući se od njih čuvanjem neizmenjenog -h- u nastavcima za 1. i 2. lice množine.

Aorist

arhivkrusevo.blogspot.com

Ja pročitah	Mije pročitahme
Ti pročita	Vije pročitahte
On, ona, ono pročita	Oni pročitaa

Goranski aorist je pretrpeo makedonske uticaje u nastavcima za množinu u sva tri lica, dok su u jednini oblici bliži srpskohrvatskim zbog čuvanja -h u nastavku, koje je u makedonskim glagolskim nastavcima uvek promenjeno u -v ili se gubi. Nastavci za množinu -hme, -hte su kontaminacije iz prezentskih nastavaka¹², i nesumnjiv makedonski uticaj. Ovi nastavci, međutim, ostaju neizmenjeni pa su na taj način van glavnih tokova makedonskog jezika. Nastavak za 3. lice množine, -a, nekadašnji je imperfekatski nastavak za 3. lice množine. Inače, za goranski je karakteristično izjednačavanje oblika za množinu aorista i imperfekta, što je osobina makedonskog jezika

Perfekta

Goranski gradi perfekta od enklitičkih oblika prezenta pomoću-

nog glagola jesam i radnog glagolskog prideva. Razlikuje u jednini oblike za sva tri roda, u množini ima samo jedan oblik za sva tri roda. To je osobina makedonskog jezika ali i osobina graničnih srpskih govora – podrinskog i podgorskog u okolini Prizrena. 3. lice jednine i množine goranski gradi bez pomoćnog glagola. Ovo je osobina makedonskog jezika ali i graničnih srpskih govora.

Jednina

Ja som vikav   Ja som vikala   Ja som vikalo
 Ti si vikav   Ti si vikala   Ti si vikalo
 On vikav   Ona vikala   Ono vikalo

Množina

Mije sme vikale
 Vije ste vikale
 Oni vikale

Pluskvamperfekat

Goranski poznaje samo pluskvamperfekat građen od imperfekta pomoćnog glagola biti i radnog glagolskog prideva osnovnog glagola. U jednini poznaje oblike za sva tri roda, u množini jedan oblik za sva tri roda.

Ja beh urabotav, urabotala, urabotalo
 Ti beše urabotav, urabotala, urabotalo
 On beše urabotav, ona beše urabotala, ono beše urabotalo

Mije behme urabotala

Vije behte urabotala

Oni bea urabotala

arhivkrusevo.blogspot.com

NB Glagolska forma za prošlost sa imam/nemam, tako karakteristična za zapadnomakedonsko narečje, a poznata u grčkom, albanskom, arumunskom, i sve prisutnija u književnom makedonskom jeziku, nepoznata je u goranskom. Tako bi u goranskom makedonska konstrukcija:

-Knigata veke ja imam pročitano
 u goranskom bila odveć strana a umesto nje upotrebljeno neko od preteritalnih vremena.

Futur

Ja će idem   Mije će ideme

Ti će ideš   Vije će idete

On, ona, ono će ide   Oni će idet

Goranski je, kao i makedonski, bugarski, jugoistočni srpski govori, da pomenemo samo slovenske jezike na ovom prostoru, izgubio infinitiv pa futur ne gradi pomoću njega već pomoću prezenta osnov-

nog glagola koji je ostatak konstrukcije da + prezent, i enklitičkih oblika pomoćnog glagola hteti. Do unifikacije oblika pomoćnog glagola u oblicima za futur došlo je zbog toga što je njegovu funkciju označavanja lica i broja preuzeo nastavak za prezent.

U oblicima futura veoma često ispada -e iz enklitika glagola ukoliko osnovni glagol počinje vokalom, što nije dosledno. Tako: Ja će idem u grat i Ja ć' idem u grat.

Imperativ

Vikaj - Vikajte

Nosi - Nosite

Predi - Predite

arhivkrusevo.blogspot.com

Goranski govor ima nesumnjivo srpskohrvatski imperativ. Makedonski oblici imperativa za 2. lice množine glagola tipa nosi, predi - nosete, predete -u goranskom su nepoznati.

Glagolski prilozi

Goranski poznaje glagolski prilog sadašnji u priloškoj upotrebi. Pridevizacija ovog priloga je prisutna ali ne i intenzivna (Vruća voda). Glagolski prilog prošli je izgubljen i u priloškoj i u pridevskoj službi.

Ovakva sudbina glagolskih priloga karakteristična je za govore sa kojima se goranski graniči - severnomakedonskim i južnosrpskim.

Oblici glagolskog priloga sadašnjeg su:

-Vikaeći, noseći, begaeći.

Oblički glagolski prilog sadašnji razlikuje se od oblika u jezicima i govorima sa kojima se goranski graniči. U istorijskoj perspektivi gledano nastavak -eći u goranskom prilogu sadašnjem je stariji oblik makedonskog priloga sadašnjeg.

c₄) Pridevi

arhivkrusevo.blogspot.com

Opisni pridevi u goranskom govoru imaju tri oblika u jednini -za muški, ženski, srednji rod; a u množini -jedan oblik za sva tri roda. Tako: nov, nova, novo; nove. Svođenje množinskih oblika prideva na jedan oblik poznaje makedonski jezik. Činjenica je, međutim, da je u makedonskom svođenje u korist muškog roda - novi, a goranski ima specifičnu vrednost pod uticajem, verovatno, stare množine na -e. Tako je u goranskom: Nove muži, nove žene, nove deca.

Komparacija goranskih prideva nije sintetička već se, kao posledica balkanističkih procesa, susreće tip građenja komparativa i

superlativa kao u jugoistočnim srpskim govorima i u makedonskom jeziku. Tako, morfema PO- za građenje komparativa a NAJ- za građenje superlativa stoje ispred pozitiva prideva: brz, pobrz, najbrz.

Prisvojni pridevi u goranskom govoru ne poznaju analitičko izražavanje posesije kako je u makedonskom (Kuka na žena, od žena), već isključivo ostaju prisvojni pridevi - ženina kuća.

U deklinaciji goranski poznaje arhaično stanje i često veoma specifične rezultate.

Promena prideva

arhivkrusevo.blogspot.com

<u>Jednina</u>			<u>Množina</u>
<u>Muški rod</u>	<u>Ženski rod</u>	<u>Srednji rod</u>	(<u>Jedan oblik za tri roda</u>)
N. Nov	N. Nova	N. Novo	N. Nove
G. Nov, novogo	G. Nova	G. Novo	G. Nove
D. Novomu	D. Novoj	D. Novomu	D. Novem
A. Nov, novogo	A. Nova	A. Novo	A. Nove
V. Nov	V. Nova	V. Novo	V. Nove
I. Novogo	I. Nova	I. Novo	I. Nove
L. Novogo	L. Nova	L. Novo	L. Nove

Promena prideva sa članom

<u>Jednina</u>			<u>Množina</u>
<u>Muški rod</u>	<u>Ženski rod</u>	<u>Srednji rod</u>	(<u>Jedan oblik za tri roda</u>)
N. Noviot	N. Novata	N. Novoto	N. Novete
G. Novatogo	G. Novata	G. Novoto	G. Novete
D. Novotomu	D. Novojti	D. Novotomu	D. Novetem
A. Noviot, novotogo	A. Novata	A. Novoto	A. Novete
V. Nov	V. Nova	V. Novo	V. Nove
I. Novotogo	I. Novata	I. Novoto	I. Novete
L. Novotogo	L. Novata	L. Novoto	L. Novete

c) Član

Postpozitivni član je izrazita makedonska osobina u goranskom govoru. Poput makedonskog književnog jezika i nekih makedonskih dijalekata, razlikuje sledeće oblike:

-ot, -ta, -to

-ov, -va, -vo

-on, -ana, -ono

arhivkrusevo.blogspot.com

Upotreba sistema od tri člana oblika vezuje goranski govor za severnomakedonske govore.

Član se, osim u makedonskom, albanskom, arumunskom, bugarskom, susreće i u jugoistočnim srpskim govorima -u timočko-zaplanjskom govoru, a interesantno je da se ovaj vid morfološkog obeležavanja susreće i u sevenoruskim dijalektima.

Član u slovenskim jezicima u jugoistočnom delu Balkana nije preuzet iz neslovenskih jezika na ovom prostoru, mada su ovi jezici, nema sumnje, pospešili formiranje ovakvog člana koji se razvio iz pokaznih zamenica upotrebljenih postpozitivno. Naime, ovakva upotreba pokaznih zamenica karakteristična je još za praslovenski jezik. Tako, u priložima -letos, jutros sadržana je nekadašnja pokazna zamenica Sb(dbnsh).

arhivkrusevo.blogspot.com

d) Neke sintaksičke napomene

Goranska rečenica je pod uticajem balkanističkih tendencija. U istom balkanističkom smeru razvio se i makedonski jezik, posebno granični makedonski govori, i jugoistočni srpski govori, pa se goranska sintaksa ne može svrstati u makedonsku ili srpskohrvatsku. U nekim sintagmatskim spojevima, što ćemo niže videti, goranski se udaljava od makedonskog jezika, a približava graničnim srpskim govorima.

d₁) Red reči u rečenici

Red reči u goranskoj rečenici je slobodan, sa mnogo manje ograničenja nego što je u novoštokavskoj normi. Tako novoštokavsko srpskohrvatsko ograničenje da u finalnoj poziciji u rečenici ne mogu biti enklitički oblici ličnih zamenica i pomoćnih glagola, u goranskom ne važe:

-Mu zbori detetu.

-Go vidoh na sokak.

-Som bolen od sinojka.

Uklanjanju slovenskog ograničenja u distribuciji u ovom smislu doprinela je blizina balkanskih neslovenskih jezika koji ovu pojavu poznaju: albanskog, grčkog, arumunskog.

d₂) Udvajanje objekta je novija osobina koju staroslovenski nije poznavao. Rezultat je kontakta sa neslovenskim balkanskim jezicima koji ovu pojavu poznaju -grčkim, albanskim, arumunskim.

Udvajanje i direktnog i indirektnog objekta podjednako dobro poznaju i goranski govor, i jugoistočni srpski govori i makedonski jezik.

Tako, u goranskom govoru: Mu dade njemu. Nego go vide.

d₃) Sintagmatski spojevi

U makedonskom jeziku postoje dva načina vezivanja:

-Neposrednim dodavanjem značenjskih reči (Go vikna Petreta);

-umetanjem gramatikalnih reči kojima se određuje sintagmatski odnos (Go vikna na Petreta).

Granični srpski govori poznaju samo vezivanje neposrednim dodavanjem značenjskih reči (Ga vikna Petreta).

Goranski govor poznaje samo onaj tip koji poznaju granični srpski govori, dok je vezivanje umetanjem gramatikalnih reči za označavanje sintagmatskih odnosa sasvim nepoznato. Tako, u goranskom govoru je poznat samo tip: Go vikna Petreta.

d₄) Predložka konstrukcija s indirektnim objektom s predlogom NA (koji je izgubio predložko značenje i sveo se na gramatički znak za indirektni objekat), tako izrazita za makedonski jezik, u goranskom je nepoznata. U ovom smislu goranski govor ima ono stanje koje imaju granični srpski govori.

-Makedonski jezik: Mu rekov na Stojana

-Granični srpski govori: Mu rekoh Stojanu.

-Goranski govor: Mu rekoh Stojanu.

arhivkrusevo.blogspot.com

e) Akcentat

Goranski akcentat je nefonološki. Vezan je za treći slog od kraja. Politonijska slovenska akcentuacija svedena je u ovom govoru, što je i osobina svih slovenskih govora i jezika u jugoistočnom delu Balkana, na jednu vrednost i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu. Današnji goranski akcentat je dinamički.

Goranski govor poznaje prenošenje akcenta sa imenice na predlog, zatim prenošenje akcenta sa imenice na pridev ako oni čine determinativnu sintagmu (Prvò dete).

Ovakav vezani akcentat poznaje i zapadnomakedonsko narečje, ali i govor Sretečke župe. Fiksiranje akcenta u bilingvalnoj sredini, kakva je Gora verovatno i bila, u sredini koja je verovatno imala i različite akcentatske sisteme, posledica je delovanja zakona jezičke ekonomije jer vezani akcentat predstavlja uprošćavanje sistema. Može se prihvatiti mišljenje Koneskog, izneto u Istoriji makedonskog jezika¹³, da je ovakav akcentat posledica sintagmatskog akcenta u determinativnim sintagmama.

Zaključak o prirodi goranskog govora

1. Goranski govor se ne može svrstati ni u makedonski ni u srpskohrvatski govor;

2. Pripada tipu mešanih govora nastalih u bilingvnoj sredini na granici dvaju jezika -srpskog i makedonskog;

3. Goranski pokazuje sličnosti pre svega sa severnomakedonskim govorima, onim govorima koji imaju sličnosti sa prizrensko-timočkim govorima;

4. Goranski pokazuje sličnosti sa jugoistočnim srpskim govorima;

5. U refleksima praslovenskih glaseva i glasovnih grupa goranski ima istu ili sličnu sliku kao i granični srpski govori. Sličnosti sa nekim makedonskim govorima u ovom aspektu ne menjaju sliku pošto su te osobine u graničnim makedonskim govorima srpske inovacije;

6. Goranski fonološki sistem je prizrensko-timočki;

7. U morfologiji:

-goranski delimično čuva fleksiju, kada je uprošćava čini to u pravcu prizrensko-timočkog uprošćavanja. Ovo je izrazito nemakedonska osobina;

-u konjugaciji su makedonski uticaji izrazitiji, posebno u oblicima množine, dok je stanje u oblicima jednine bliže onom u graničnim srpskim govorima;

-upotreba postponiranog člana je makedonska osobina;

8. Goranski akcenat je umnogome sličan akcentu graničnih makedonskih govora;

9. Sintaksički i sintagmatski odnosi u goranskom pripadaju tipu slovenske balkanističke sintakse. Neke specifične sintaksičke tendencije u makedonskoj sintaksi (u sintagmatskim spojevima), u goranskom govoru su nepoznate, i goranski u ovom smislu odražava stanje iz graničnih srpskih govora.

Napomene:

1. M. Lutovac, Gora i Opolje
2. Isto
3. P. Kostić, Crkveni život pravoslavnih Srba u Prizrenu i okolini u XIX veku, strane: 34, 35, 47-48, 100-101, 123, 150
4. M. Pavlović, Uvod u nauku o jeziku, str. 136
5. P. Ivić, Dijalektologija srpskohrvatskog jezika, str. 118
6. P. Nešić, "Islamizovani Makedonci po drugi put među svojima", u: Intervju (Beograd), oktobar, 1985, str. 16-18
7. B. Koneski, Istorija makedonskog jezika, str. 73
8. Isto, str. 45
9. P. Ivić, Dijalektologija srpskohrvatskog jezika, str. 133
10. M. Pavlović, Uvod u nauku o jeziku, str. 133
11. B. Vidoeski, "Fonološki sistem na govorot na selo Mlike", u: Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXVII-XXVIII, (Novi Sad), 1984-1985, str. 127-139.
12. B. Koneski, Istorija makedonskog jezika, str. 166
13. Isto, str. 91-92

arhivkrusevo.blogspot.com

arhivkrusevo.blogspot.com

V a ž n i j a l i t e r a t u r a :

1. Aleksandar Belić, Dijalekti istočne i južne Srbije, SDZ b I, Beograd 1905.
2. Aleksandar Belić, Galički dijalekat, SDZ VII, Beograd - Sremski Karlovi 1935.
3. Aleksandar Belić, Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika I, Naučna knjiga, Beograd 1972.
4. Radoslav Bošković, Osnovi uporedne gramatike slovenskih jezika, Naučna knjiga, Beograd 1972.
5. Božo Vidoeski, Severnite makedonskite govori, MJ V, Skopje 1954.
6. Božidar Vidoeski "Fonološkiot sistem na govorot na selo Mlike", u: Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXVII-XXVIII, (Novi Sad), 1984-1985.
7. Pavle Ivić, Srpski narod i njegov jezik, SKZ, Beograd 1971.
8. Pavle Ivić, Dijalektologija srpskohrvatskog jezika, Matica srpska, Novi Sad 1985.
9. Blaže Koneski, Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik I-II, Prosvetno delo, Skopje 1957.
10. Blaže Koneski, Istorija makedonskog jezika, Prosveta - Beograd, Kočo Hacin - Skopje, Beograd 1966.
11. Milivoj Pavlović, Govor Sretečke Župe, SDZ b VIII, Beograd 1939.
12. Milivoj Pavlović "Princip korelativnosti u evoluciji jezika i nekorelativnost dijalekatskih crta Gornjeg Povardarja", u: Godišnjak Skopskog Filozofskog fakulteta I, Skopje 1930.
13. Milivoj Pavlović, Uvod u nauku o jeziku, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1973.
14. Mihailo Stevanović, Savremeni srpskohrvatski jezik I - II, Naučna knjiga, Beograd 1970.
15. Petar Kostić, Crkveni život pravoslavnih Srba u Prizrenu i okolini u XIX veku, Narodna misao, Beograd 1928.
16. Miodrag Lutovac, Gora i Opolje, Srpski etnografski zbornik LXIX, SAN, Beograd 1955.